

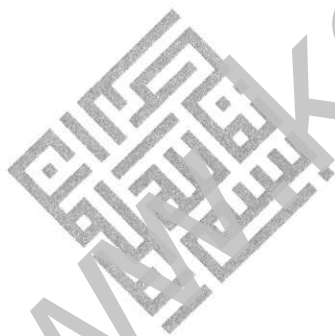
4000

۵۰۰

۱

۲۵۵

از حیاتی

www.ketab.ir

۱۵۷۴ نمایندگی جامعه المصطفیٰ العالمية در اصفهان

سرشناسه:

الهی دوست، حمید: ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور:

تضمین در قرآن از نگاه مفسران / حمید الهی دوست.

مشخصات نشر:

قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری:

۳۵۲ ص. ۲۱/۵×۱۴/۵:۰ س م.

مرجع تولید:

نمایندگی جامعه المصطفیٰ العالمية در اصفهان

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۶۰۰-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیا

قرآن -- مسائل لغوی

موضوع:

Qur'an -- Language, Style

موضوع:

تضمین (علم نحو)

موضوع:

(Tazmin (Syntax *

موضوع:

جامعه المصطفیٰ العالمية، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

شناسه افزوده:

Almustafa International University/Almustafa International Translation

شناسه افزوده:

and Publication center

رده بندی دهگانه:

۱۳۹۷ ۷۶۲/۲ الف BP۸۲

رده بندی دیویی:

۲۹۷/۱۵۳

شماره کتشناسی ملی:

۴۸۵۷۹۳۱

حق چاپ برای ناشر محترم

تضمین در قرآن از نگاه مفسران

مؤلف: حمید الهی دوست

چاپ اول: ۱۳۹۷ ش / ۱۴۴۰ ق

ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال ● شماگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز بخش

● ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸

تلفن: ۰۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ + دورنگار: داخلی ۰۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴

● ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه، تلفن: ۰۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

<http://buy-pub.miu.ac.ir>

@pub_almostafa

پایبسی از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

● مدیر انتشارات: سید ایاذر هاشمی هریکندنی

● ناظر چاپ: نعمت الله یزدانی

● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● صفحه آرا: علی عبادی فرد

● ناظر فنی: محمدباقر شکری

تضمین در قرآن از نگاه مفسران

حمید الهی دوست

نمابندگی

جامعة المصطفی ﷺ العالمية

در اصفهان

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که بای بندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد. «جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم العالمیه» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمّدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم

فهرست

۱۱.....	یادداشت مؤلف
۱۳.....	درآمد
۱۷.....	۱. تضمین (کلیات و مفهوم شناسی)
۱۷.....	گفتار اول: کلیات پژوهش
۲۵.....	گفتار دوم: مفهوم شناسی پژوهش
۲۵.....	تضمین لغوی
۲۵.....	تضمین در شعر
۲۶.....	تضمین نحوی (بیانی)
۳۳.....	۱. فایده تضمین از دیدگاه ادیبان
۳۴.....	۲. فایده تضمین از دیدگاه نگارنده
۳۵.....	تضمین، حقیقت است یا مجاز؟
۳۷.....	تضمین، قیاسی است یا سماعی؟
۴۱.....	۲. بررسی موارد تضمین در آیات قرآن
۴۱.....	حرف همزه
۵۷.....	حرف باء
۶۹.....	حرف تاء
۷۸.....	حرف ثاء
۷۹.....	حرف جیم

حرف حاء	۹۴
حرف خاء	۱۰۱
حرف دال	۱۰۶
حرف ذال	۱۱۱
حرف راء	۱۱۴
حرف زاء	۱۲۶
حرف سین	۱۲۸
حرف شین	۱۴۵
حرف عباد	۱۴۹
حرف طاء	۱۵۳
حرف ثاء	۱۶۰
حرف ظاء	۱۶۲
حرف عین	۱۶۷
حرف غین	۱۸۶
حرف فاء	۱۹۳
حرف قاف	۱۹۷
حرف کاف	۲۱۱
حرف لام	۲۱۷
حرف میم	۲۱۹
حرف نون	۲۲۹
حرف واو	۲۴۱
حرف هاء	۲۴۸
حرف یاء	۲۵۲

خاتمه: مهم ترین آیات تضمین در قرآن ۲۵۵

نگاه آماری به باب تضمین ۲۵۶

نمونه ای از آیاتی با دو بار استفاده از باب تضمین ۲۵۷

فهرست ۷

۲۵۷	گزارش اجمالی تضمین آیات
۲۹۷	ترتیب آیات بر اساس ترتیب سور
۲۹۸	فاتحة الكتاب
۲۹۸	بقره
۳۰۲	آل عمران
۳۰۵	نساء
۳۰۷	مائده
۳۱۰	انعام
۳۱۲	اعراف
۳۱۵	انفال
۳۱۵	توبه
۳۱۷	یونس
۳۱۷	هود
۳۱۹	یوسف
۳۲۰	رعد
۳۲۰	ابراهیم
۳۲۱	حجر
۳۲۱	نحل
۳۲۲	اسراء
۳۲۳	کھف
۳۲۴	مریم
۳۲۵	طه
۳۲۵	انبیاء
۳۲۶	حج
۳۲۶	مؤمنون
۳۲۷	نور
۳۲۷	فرقان

۳۲۸.....	نمل
۳۲۸.....	قصص
۳۲۹.....	عنکبوت
۳۳۰.....	لقمان
۳۳۰.....	سجده
۳۳۱.....	احزاب
۳۳۲.....	سبا
۳۳۲.....	فاطر
۳۳۲.....	یس
۳۳۳.....	صافات
۳۳۳.....	ص
۳۳۳.....	زمر
۳۳۴.....	غافر
۳۳۵.....	فصلت
۳۳۵.....	شوری
۳۳۶.....	زخرف
۳۳۶.....	دخان
۳۳۶.....	جاثیه
۳۳۷.....	احقاف
۳۳۷.....	محمّد
۳۳۸.....	فتح
۳۳۸.....	حجرات
۳۳۸.....	ق
۳۳۹.....	ذاریات
۳۳۹.....	طور
۳۳۹.....	نجم
۳۳۹.....	قمر

فهرست ۹

۳۴۰.....	الرحمن.....
۳۴۰.....	واقعه.....
۳۴۰.....	حدید.....
۳۴۰.....	حشر.....
۳۴۰.....	ممتحنة.....
۳۴۱.....	صف.....
۳۴۱.....	تغابن.....
۳۴۱.....	طلاق.....
۳۴۲.....	تحریم.....
۳۴۲.....	ملک.....
۳۴۲.....	قلم.....
۳۴۲.....	حاقة.....
۳۴۳.....	معارض.....
۳۴۳.....	نوح.....
۳۴۳.....	جن.....
۳۴۳.....	مزمّل.....
۳۴۳.....	قیامت.....
۳۴۴.....	انسان.....
۳۴۴.....	مرسلات.....
۳۴۴.....	نبأ.....
۳۴۴.....	مطففین.....
۳۴۴.....	انشقاق.....
۳۴۴.....	لیل.....
۳۴۵.....	زلزلة.....
۳۴۵.....	مسد.....
۳۴۵.....	فیل.....
۳۴۷.....	کتابنامه.....

یادداشت مؤلف

سپاس خدامند متعال را که توفیق پژوهش درباره واژگان قرآن و کاربرد تضمین در این کتاب بی نظیر الهی را به این جانب عطا فرمود. بر اساس حدیث رضوی «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعَمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ»، بر خود لازم می دانم از ریاست جامعة المصطفی العالمیه علیه السلام مجتمع عالی اصفهان، حجت الاسلام والمسلمین حاج ابراهیم ملکی اصفهانی و مسئول معاونت پژوهش مجموعه، جناب حجت الاسلام والمسلمین کاندیدان که زمینه چاپ این اثر قرآنی را فراهم آوردند، تشکر کنم. از آقای محمدرضا واعظ زاده نیز که در نگارش و تدوین این مجموعه با این جانب همکاری داشتند و همچنین از ارزیاب گرامی - حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای محمد امین مؤمنی که نقدهای موشکافانه ایشان در بالندگی این مجموعه نقش مؤثری داشت، قدردانی کنم.

امید است همگان از خادمان قرآن به شمار آییم و مشمول شفاعت قرآن و عترت قرار گیریم.

«تا چه قبول افتد و چه در نظر آید».

حمید الهی دوست

عضو هیئت علمی جامعة المصطفی العالمیه علیه السلام

جامعة المصطفی العالمیه علیه السلام واحد اصفهان

درآمد

تفسیر معبر قرآن کریم، همان تفسیر اجتهادی و روشمند است که بر اساس اصول و ضوابط پذیرفته شده، برداشت شود.

از این اصول استفاده از ادبیات عرب شامل صرف، نحو، بلاغت و علم لغت است.

نقش تعیین کننده ادبیات عرب در تفسیر قرآن، بر هیچ کس پوشیده نیست.

از مباحث ادبی نحوی که در تفسیر قرآن نقش مهمی ایفا می کند، تضمین است؛ چنان که مفسران، در تفاسیر ادبی و همچنین تفاسیر جامع قرآن به آن اهتمام ورزیده اند.

به دلیل اهمیت موضوع و تنوع موارد کاربرد تضمین در قرآن، در این پژوهش موارد تضمین در قرآن از دیدگاه مفسران بررسی شده طبق احصای صورت پذیرفته در این پژوهش، در مجموع می توان گفت که ۲۹۲ آیه، موارد تضمین از دیدگاه مفسران است که ۲۱۸ آیه بررسی گردیده و در متن پژوهش، به ۲۷۴ آیه ارجاع داده شده که در پایان این پژوهش، فهرست این آیات بر اساس سوره قرآن کریم، ارائه شده است.

یادسپاری (اقسام تضمین):

آمار گزارش شده، براساس تصریح مفسران به تضمین یا استنباط

تضمین از تفسیر آنان ذیل آیات یا الحاق موارد مشابه به دو مورد پیشین، از باب اخذ به ملاک مشترک است (تضمین مصرح، تضمین مستنبط، تضمین ملحق).

ناگفته نماند که در این بررسی، بنابر استقصاء کامل موارد تضمین در قرآن نبوده؛ بلکه غرض، نشان دادن پُرکاربرد بودن تضمین در قرآن و نقش تعیین‌کننده آن در تفسیر آیات قرآن است.

مزایای این پژوهش

۱. ترحیح به دو قسم تضمین (تضمین یک فعل معنای دو فعل، و تضمین یک فعل معنای فعل دیگر)؛
۲. احصای موارد تضمین در قرآن؛ به گونه‌ای که قبلاً با این وسعت بررسی نشده است؛
۳. ارائه فهرست این آیات در پایان پژوهش؛
۴. برخی دیدگاه‌های مفسران نقد و بررسی شده است که موارد آن به ۵۵ فقره می‌رسد؛
۵. برشمردن فواید تضمین؛
۶. معرفی پُرکاربردترین تفاسیر در باب تضمین؛
۷. ارائه پیشینه پژوهش؛
۸. ارائه کاربردهای مختلف یک واژه در قرآن؛ یعنی همه مشتقات یک واژه که مرتبط با بحث تضمین است؛
۹. در مواردی که یک فعل، وجوه مختلفی از معنا را افاده می‌کرد، آن وجوه آورده شده است؛ مانند ظهور به معنای اطلاع و ظهور، به معنای غلبه؛
۱۰. کثرت مراجعه به منابع ادبی و لغوی و تفسیری که با ملاحظه

پاورقی‌ها می‌توان گفت: به صورت تخمینی به حدود سه هزار منبع ادبی، لغوی و تفسیری مراجعه شده است؛

۱۱. برای تألیف این اثر، حدود هفتصد ساعت کار پژوهشی صورت

گرفته است.

واژگان کلیدی: تضمین، إشراب، قرآن، مفسران.

گفتنی است که این پژوهش، دو فصل و یک خاتمه دارد و مباحث

مقدماتی مثل کدبات و مفهوم‌شناسی، در فصل اول آورده شده است.